

VILNIUS UNIVERSITY

SIMONAS ŠABANOVAS

SOCIAL CHANGE OF MODERN LITHUANIAN TERRITORIES

Summary of doctoral dissertation

Social sciences, sociology (05 S)

Vilnius, 2016

Dissertation prepared 2012– 2016 in Vilnius University.

Doctoral dissertation was prepared at Vilnius University in 2012–2016, in Vilnius, Lithuania.

Scientific supervisor:

prof. dr. Boguslavas Gruževskis (Vilnius University, social sciences, sociology – 05 S)

The dissertation defended at the Council of Sociology science:

Chairman:

prof. dr. Arūnas Poviliūnas (Vilnius University, social sciences, sociology – 05S).

Members:

prof. habil. dr. Paulius Kavaliauskas (Vilnius University, social sciences, sociology – 05S);

dr. Domantas Jasilionis (Max Planck Institute for Demographic Research (Rostock, Germany), social sciences, sociology – 05S);

doc. dr. Irena Luobikienė (Kaunas university of technology, social sciences, sociology – 05S);

doc. dr. Daiva Skučienė (Vilnius University, social sciences, sociology – 05S).

The dissertation defended at the public meeting of the Council on the 9th of December, 2016, at 13:00 at the Faculty of Philosophy 201. Address: Universiteto g. 9, Vilnius, Lithuania.

The summary of the dissertation was delivered on the 9th of November, 2016. The dissertation is available at the library of Vilnius University and Vilnius University webpage: www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius

VILNIAUS UNIVERSITETAS

SIMONAS ŠABANOVAS

ŠIUOLAIKINĖS LIETUVOS TERITORIJŲ SOCIALINĖ RAIDA

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, sociologija (05 S)

Vilnius, 2016

Disertacija rengta 2012– 2016 metais Vilniaus universitete.

Mokslinis vadovas – prof. dr. Boguslavas Gruževskis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05 S).

Disertacija ginama Vilniaus universiteto Sociologijos mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas:

prof. dr. Arūnas Poviliūnas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05S).

Nariai:

prof. habil. dr. Paulius Kavaliauskas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05S);

dr. Domantas Jasilionis (Makso Planko demografinių tyrimų institutas (Rostokas, Vokietija), socialiniai mokslai, sociologija – 05S);

doc. dr. Irena Luobikienė (Kauno technologijos universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05S);

doc. dr. Daiva Skučienė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05S).

Disertacija bus ginama viešame Sociologijos mokslo krypties tarybos posėdyje 2016 m. gruodžio mėn. 9 d. 13 00 val. Filosofijos fakulteto 201 auditorijoje.

Adresas: Universiteto g. 9, Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2016 m. lapkričio mėn. 9 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje ir VU interneto svetainėje adresu: www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius

INTRODUCTION

Researching social development we usually look at social welfare basics, such as accessibility of fresh water, children attending school, availability of basic household facilities for most of people (Human Development Report, 2015). Besides these basics modern science needs to interpret social development through broader approach. It is necessary to analyse societies of modern countries. In this dissertation is given that we need broaden elements we use to determine and fix the change that happens in Lithuania, because Lithuanian statistics department gives us only actual numbers and indicator, but not their complex or derivative indicators of the change.

There are permanent change processes, which reform society systems. Social development is the process, which creates new possibilities of choice for human (Hawkins, Weis, 1996). Social development reflects society's progress and chances to fulfil individuals' needs in Lithuania, where has been developed social welfare infrastructure, have been forming new social structure. Modern ideas create a new approach to the new formations, which transform our societies (Giddens, 2005).

The relevanc. This theme is especially relevant in this changing world, in that is essential to understand how much changes in Lithuania match the processes in Europe and in the other modern countries, as well as how different they are. The answer to these questions lets us to understand the perspectives of the Lithuanian society's development and to forecast the possible mechanism to change the situation. Especially relevant there are social, environmental and economic indicators (Castells, 2002). For example social indicators might be used for modern society's knowledge and could form growing influence in governing (Merkys, Brazienė, Kondrotaitė, 2008).

It is essential to take into consideration these factors while applying regional politics in the state. This paper is significant, because there is not only analysis of social change, but even the prognosis of the future in different territories of Lithuania.

Context. Social welfare is like a conglomeration of those indicators. Scholars distinguish two approaches – objective and subjective social welfare (Diener, Lucas, 1999). In this paper I refer the objective (economic) one, which is formal, thus individuals' welfare is when the world meets their willingness, but not the sense of happiness or satisfaction, which is perceived as mental welfare (Jokubaitis, Norkus,

2006). Objective welfare term is inherent from the Nobel prize winner Amartya Sen's researches, where social welfare is reflected in people's power development, which reflects what person can do or can achieve (Jokubaitis, Norkus, 2006).

One of the social indicators is unemployment, which is one of the biggest problems in the world, because social and economic region's welfare depends on labour market and the types of labour. High unemployment causes social relations' change in communities, families and other institutions (Ruškus, 2008). Countries in the European Union face the long term unemployment problem and the social infrastructures cannot help those unemployed. Labour market change might be determined by the prevalence of poverty, living standards, social isolation, what accordingly has negative influence in society's development, countries social stability and economical development perspectives. According to Norkus progress influences rapid economy structural change and thereby ruins earning and livelihood chances for range of professions (Norkus, 2008, p. 507). Therefore changes in one sphere might indeed create stagnation or even disappearance in the other.

Inequality is programmed in the whole economic world. The exchange of the core, the periphery and the quazi-periphery zones is happening. This change is determined by the the struggle for resources. The theory in this paper is adopted not at the country level, but it is used to evaluate various indicators in administrative units' level (mezo) in Lithuania. This relation is seen in this modern world not only among/between countries, but in other territorial levels as well.

Modern ideas form new approach to our societies transforming elements (Giddens, 2005), therefore they are the way to analyse changes and to extrapolate the future (Beck, 1995). This leads to the **Maintained propositions**.

1. *Modern social development is the change of behaviour traditions and that change makes variations, which form future. Those variations are diverse and they change depending on eight groups of indicators.*
2. *Unevennesses of modern change in Lithuanian society are set by defying and evaluating the indicators modern social development (social structure, production power, infrastructure, entrepreneurship, global communication, political structure (democracy), urbanization and territorial hierarchical systems).*

3. *I. Wallerstein world system theory is useful to explain the changes of objective social welfare and social development not only in global level, but also in regional and local levels;*
4. *In Lithuania have formed three basic cores – Vilnius, Kaunas and Klaipėda with surrounding quazi-peripheries. The largest quazi-periphery is Vilnius, which includes Širvintai district, Vilnius district, Trakai district, Šalčininkai district, Elektrėnai district. This quazi-periphery gathers resources from border regions and wracking cores like Panevėžys and Šiauliai;*
5. *The prognostic models of modern social development reflect growing distance between peripheries, quazi-peripheries and cores territories in Lithuania;*
6. *There is dangerous tendency when slowdown of modern social development is determined by intensive decline of social and economic values (for example decline of population) in municipalities more with dominant rural population; therefore more resistant to economic crises are municipalities with dominant urban population.*

The **object** of this dissertation is social development, characteristics of its change (indicators and measurement) and the changes in Lithuanian territories.

The **aim** of this paper is to establish the features of modern social development and accordingly to evaluate the changes in Lithuanian territories by creating possible models of these changes. To reach this goal there are five **tasks**:

1. to feature social development concept after systemising the sources of information;
2. to purify the features and their indicators, which describe modern social development through different theoretical approaches of social development;
3. to analyse theories, which describe social development in territorial level, and to embody the model of modern social development unevenness in territories;
4. to define value of indicators of social welfare in Lithuanian municipalities and to generalize their changes by using statistical data;
5. to create model of possible changes of social development in Lithuanian municipalities (using mathematical and cartographical methods).

The **originality**. The research intends to involve period from 2004 to 2014 and to forecast till 2019. This is the period of Lithuanian's membership in the EU, also

the time when world economic crisis took place. Positive changes and the resistance to the negative one make potentiality to evaluate Lithuanian municipalities in social welfare context.

1. Wallenstein's theory of world systems is used in evaluating social development changes in a single country.
2. There is created and grounded country's social development describing system, which can be used for the analysis of situation and prognosis of according changes.
3. There is shown analysis of modern social development change in different Lithuanian territories (municipalities) level and its data is used to create social development change model (applying regression and cartographic analysis).

The **usefulness** of the dissertation. Firstly it can be seen thorough positive approach. Also there is comprehensive approach – attention to details in territorial level. This paper is useful for state institutions, because there are unusual arguments in interpreting social indicators.

The **structure** of the dissertation composes of three chapters. The first is about describing social development change and its evaluation in territorial level. The second one is the methods of territorial social change evaluation and prognosis. This chapter describes the process of the whole dissertation. In the third chapter is given empiric research, which shows social changes in Lithuanian municipalities. In this chapter the forecast models are created.

Publications and activities. Dissertation related material was published in two articles in Lithuanian science editions. Those are FILOSOFIJA. SOCIOLOGIJA (Gruževskis B., Šabanovas S. (2015) Modernios socialinės raidos samprata socialinės gerovės kontekste (Social development evaluation through modern social development approach) Filosofija. Sociologija / Philosophy. Sociology Vol.26, Nr. 4 pp. 267–276.)) and TILTAS Į ATEITĮ (Šabanovas S. (2014). Ūkio subjektų skaičiaus raidos dinamikos atspindžiai besikeičiančioje Lietuvos visuomenėje (The Reflections of Dynamics of Economy Subject Evolution in the Changing Society of Lithuania), Tiltas į ateitį (The Bridge to the Future), Vol .6, Nr. 1, pp. 164-168. (In Lithuanian)). I participated in four Lithuanian sociologist conferences and one international conference. Also I attended

summer school in University of Eastern Finland (Kuopio, Finland), where my paper was presented.

Aside I am author of more than ten international and Lithuanian scientific articles and publications (including ISI Web of Knowledge). There is given publication list:

1. Veteikis D., Šabanovas S. Jankauskaitė M. (2011) Landscape structure changes on the coastal plain of Lithuania during 1998–2009. *Baltica*. Vol. 24, Nr. 2. pp. 107-116.
2. Mačiulytė J., Veteikis D., Šabanovas S. (2012). Recomposition of Rural Space in Lithuania since the Restoration of Independence. *Acta Scientiarum Polonorum*, Vol. 11, Nr. 3, pp. 167-183.
1. 3.. Veteikis D. Jankauskaitė M., Šabanovas S. (2010) Žemės naudmenų struktūros pokyčiai Lietuvos pajūryje 1995-2007 metais. Jūros ir krantų tyrimai - 2010 : 4-oji mokslinė-praktinė konferencija, Palanga, 2010 balandžio 13-16 : konferencijos medžiaga (The Sea and Coast Research - 2010: the 4th scholar-practical conference, Palanga, 2010 April 13-16 : Conference source), pp. 291-295. (In Lithuanian).
3. Šatrauskaitė S., Šabanovas S. (2012). Kauno benamių teritorinės sklaidos socialiniai aspektai (Social aspects of Kaunas homeless people territorial spread) *Tiltas į ateitį (The Bridge to the Future)*, Vol .5, Nr. 1. (In Lithuanian).
4. Šimkutė A., Šabanovas S. (2012). The Lithuanian And Slovenian Party Systems In The Context Of Central Eastern Europe (Lietuvos ir Slovėnijos partinių sistemų ypatybės Vidurio Rytų Europos kontekste), *Tiltas į ateitį (The Bridge to the Future)*, Vol .6, Nr. 1. (In Lithuanian).
5. Šabanovas S., Šatrauskaitė S. (2011). Kompiuterinių mokomųjų programų naudojimas Lietuvoje: X mokyklos atvejis. Tarpdisciplininis diskursas socialiniuose moksluose - 3: socialinių mokslų doktorantų ir jaunųjų mokslininkų konferencijos straipsnių rinkinys (Interdisciplinary discourse in social science. Paper set of Conference of Social science Phd students and young scholars). Nr. 3. pp. 75-79 (In Lithuanian). ISSN 2029-3224 2011, nr. 3. p. 75-79.

1. MODERN SOCIAL DEVELOPMENT CONCEPTION AND EVALUATION

Social development, social change and dynamics are interpreting differently by various authors, as they distinguish various accents, which are the most imported. Surely there is no united overall concept of history or society, because a common conception of change (suitable for all cases) doesn't exist (Lyotard, 1985). Therefore we need to understand that modern social change is diverse, pluralistic, and we should analyse it not as a generality, but as a system, which is floating and highlighting the main aspects reflecting the system. In other words social change, development and dynamics are the changes that ruin traditions and change society structures.

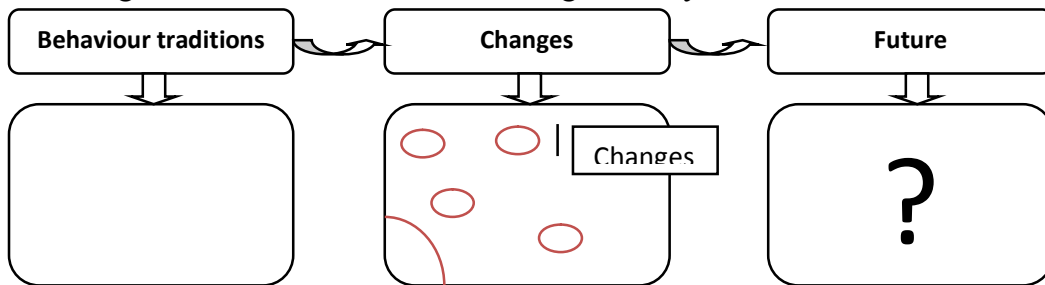

Figure 1 The modern concept of social development

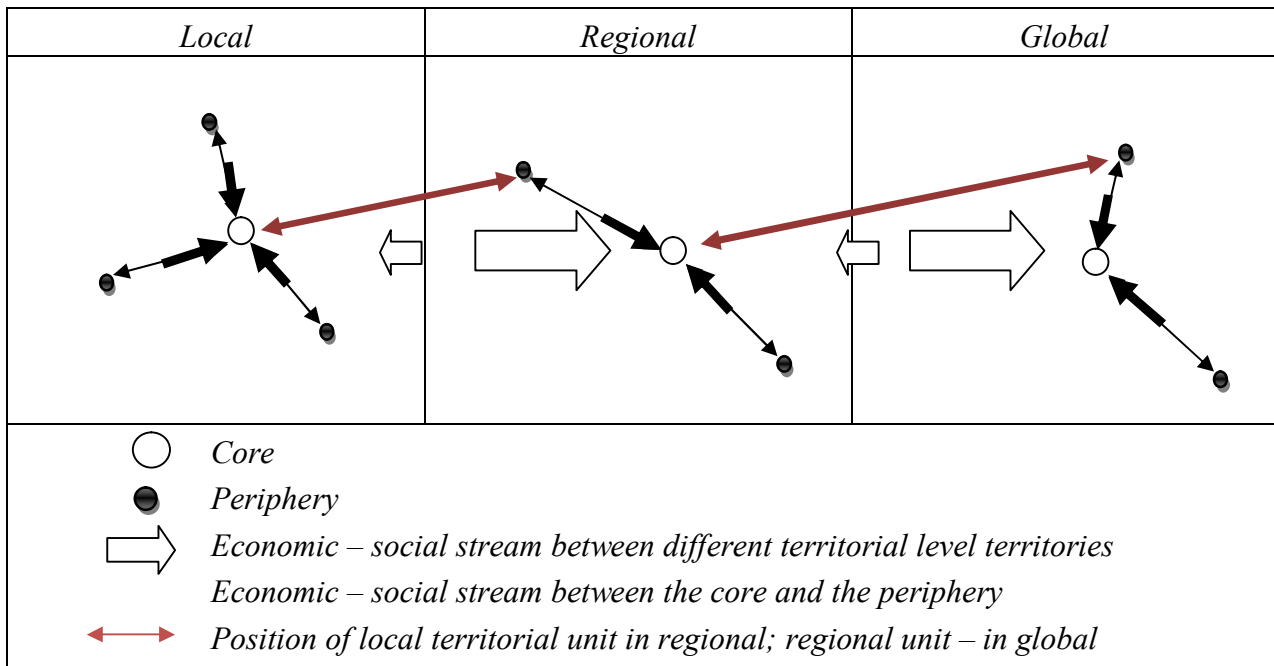
Modernity is inseparable from modern social change, as well as modern social change is inseparable from the changes that change traditions. Wallerstein claims that there are three economical level zones, which cannot exist one without the other. In this paper is taken position that inequality is programmed in the whole modern economic world. There is in process not only the vicissitude of the core, the periphery and the quazi-periphery countries, but also territories in different territorial (global, region, local) levels. This change is determined by the struggle for resources. This struggle forms not only country peripheries and quazi-peripheries but also they appear inside the countries or even in the administrative divisions.

This idea helps to create a model summarizing the relation between modernity and modern social development. Inequality is programmed in different territorial levels and there is unequal exchange between them. Evaluating the appearance of modern social development we can assert that this development is the most intensive in the global level and the least in the local level periphery.

Table 1 Review of territorial insight about social welfare in territorial section

Territorial level	The Social dualism theory, The Dualistic Economy theory (Boeke 1953)	The Modern World-System (Wallerstein, 1974)	The Centre-periphery model (Marshall, 1998)	Theory of rural-urban migration (McCarty, 2004; Harris, 1970)	Spatial structure of peripherality (Pociūtė, 2014)	Territorial social-economic stream model	
Macro-territorial level (global)	Core	Core	x	x	x	Global core	I territorial level (Mega-regional)
	x	Semi - Periphery	x	x	x	Global quazi-periphery	
	Periphery	Periphery	x	x	x	Global periphery	
Mezo territorial level (regional)	x	x	Core	Urban	Centre of centre	Regional core	II territorial level (Micro-regional)
	x	x	X	x	Periphery of centre	Regional quazi-periphery	
	x	x	Periphery	Rural	Centre of periphery	Regional periphery	
	x	x	x	x	Periphery of periphery		
Micro-territorial level (local)	x	x	x	x	x	Local core	III territorial level (territories)
	x	x	x	x	x	Local quazi-periphery	
	x	x	x	x		Local periphery	

Figure 2 Territorial social-economic stream models

This system comes from different interpretations how to evaluate social welfare level in territorial context. Generalizing Wallerstein, Boeke, Marshall, McCarty, Harris and Pociūtė, a new territorial social-economic stream model arises. This model helps to explain the resolution of modern social development in territorial section. The model is useful not only for evaluation of the actual situation, but also for the evaluation of modern social development, while it shows peripherality or centralization processes in the territory.

Analysis of various authors raised eight indicator groups, which should reflect modernity and its change (fig.3). It would show modern social change. Modernity is inherent from modern social development. Figure 4 represents relations between actual society structure and its change. Morkevičius and Norkus distinguish modernity indicators inseparable from modernity features. However the authors have set the indicator groups through factor analysis in global territorial level (state level). In this paper the indicator groups have been found through review of various social theories. Evaluating modern social development we have to find changes in eight part system through describing indicators.

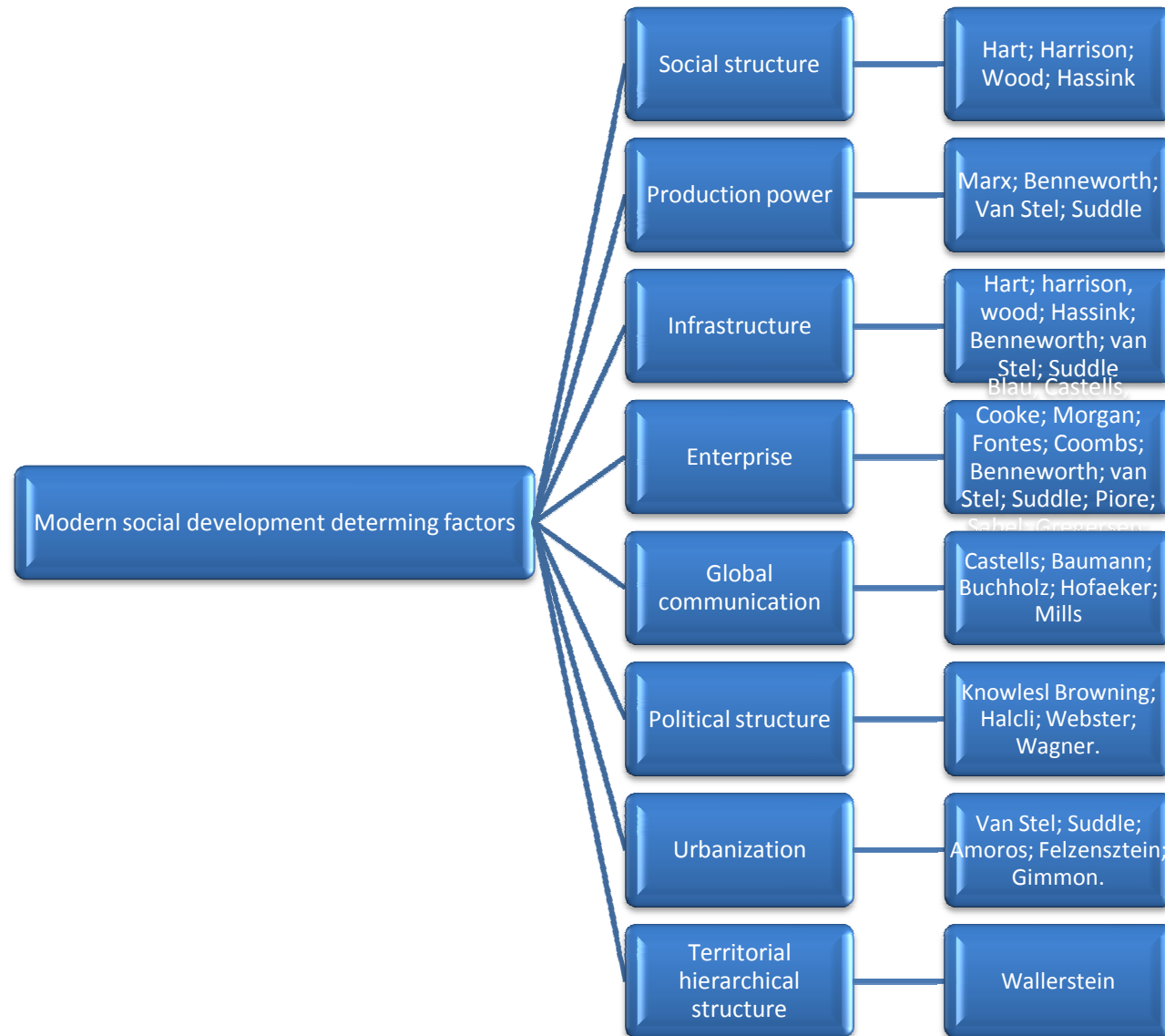

Figure 3 *The modern concept of social development*

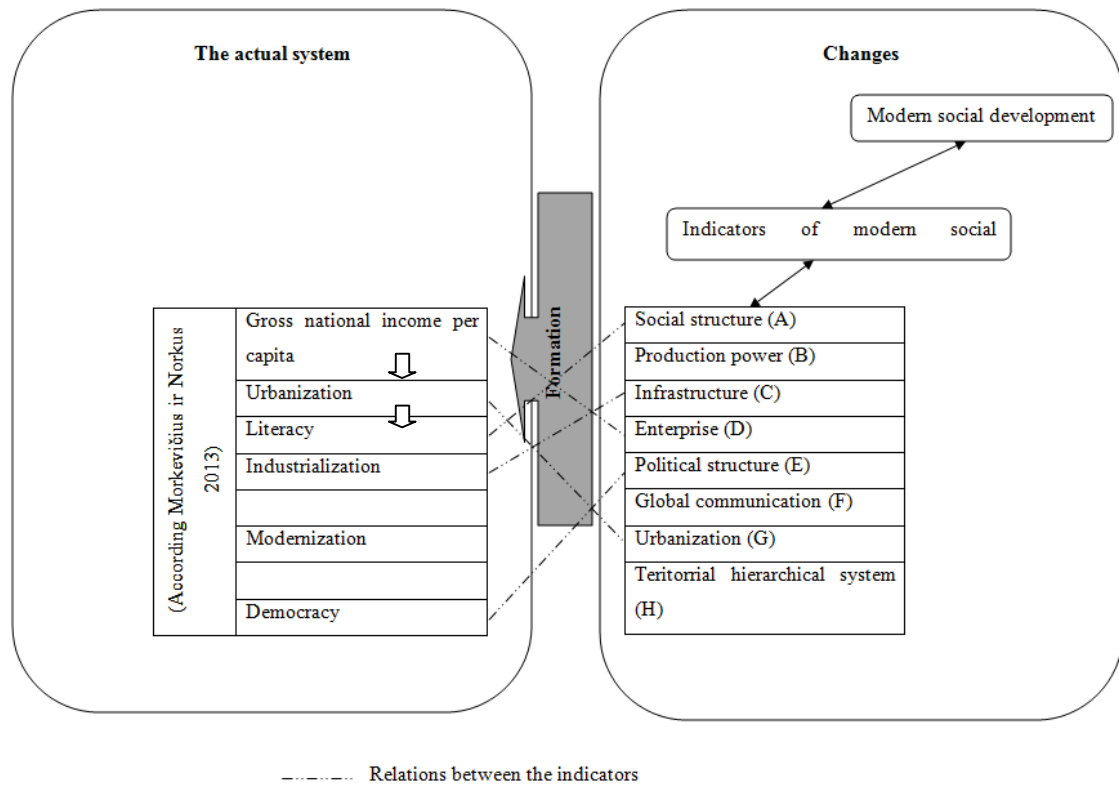

Figure 4 Relation between modernity and modern social change indicators

In conclusion, evaluating modern social development we need to assess the changes, which are indicated using distinguished indicator groups and displayed in territorial section, through Wallerstein theory approach not in global level, but in regional and local level.

In modern social development inequality is inescapable, because core regions gather social and economic resources. This feature is seen in different social groups in territories (especially in eight indicator groups). Therefore the big cities in Lithuania in principle should be resources accumulators and periphery should have worse indicators. Small cores and the lack of resources should disappear and other cores should grow bigger at the expense of others. This modern world order emerged in the theoretical part. Though it is referred to sustainable development (and resources saving), but in reality the use of resources is uneven (the gap between administrative units).

2. METHODS OF TERRITORIES SOCIAL CHANGE EVALUATION AND FORECAST

Research order

Stage 1. In the first stage modernity and modern social development indicators and their theoretical basis are discussed. Also there are shown indicators reflecting each of modern social development indicator groups. The relation between modernity and modern social development is portrayed. Here **theories generalization method** is used.

Stage 2. It is very important to imply that indicator groups of modern social development can be described by various indicators. Therefore in the second stage analysed indicators are developed. There are clarified the reason for choosing those indicator groups and what value to modern social development they might have.

There have been created a tool to fix modern social development to evaluate existing features of modern social development by generalizing those features and displaying them in regional (Lithuanian municipalities) level. In this stage **statistical and cartographical methods** are used. Showing the indicator groups of modern social development we can see that the indicators differ in global, regional and local levels. Therefore in the indicator group those indicators are closely related with each other.

Stage 3 is evaluation of the indicators' values in regional level by choosing as close as possible (year) data from Lithuanian statistics department. Different year have been chosen as not all the indicators have their data exactly in the research period, which is from 2004 to 2014. Here **geo-social analysis** (table 2 and 3) is used.

Stage 4. In this stage we have generalization of the results. Then it is checked if the indicators from the theory part proved to be correct. The change of these indicators is resumed and described their feature in regional territorial level. Then the range with the places of occurrence of modern social development is shown. Here mostly **logical-analytical method** is used

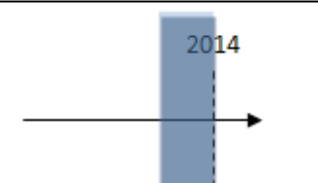
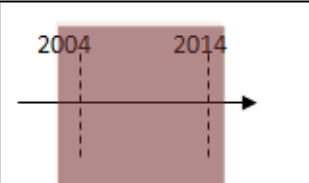

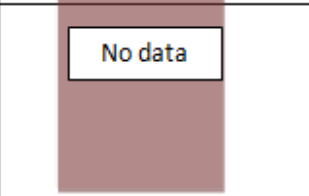
Stage 5. In this stage mathematical prognosis models are used to forecast modern social development change. Surely there are global factors, which influence the results of this forecast (2019). And it is unavoidable. For this reason there might be minor inaccuracies of the verification of this forecast model.

Table 2. The choice of the indicators for modern social development in regional territorial level

* in each group of indicators the indicators were chosen by data availability in Lithuanian regional level and by dependence in that group

Indicators and timing of data evaluating modernity			Indicator groups, indicators and periods of data evaluating modern social development		
<u>Indicators</u>	<u>Timing of data</u>	<u>The implicit indicator estimation method</u>	<u>Indicator groups of modern social development</u>	<u>Indicators</u>	<u>Periods of data</u>
People with higher education for 1000 inhabitants	2011 →	-	Social structure	The change of people with higher education for 1000 inhabitants	No data
Median age of inhabitants in the municipalities at the beginning of a year	2014 →	-		The change of median age of inhabitants	2004 → 2014
Population	2014 →	-	Production power	Population change (per cent)	2004 → 2014
Amount of registered unemployed for 1000 inhabitant	2014 →	Coming and leaving people for 1000 inhabitants		The change of amount of registered unemployed for 1000 inhabitants (per cent)	2004 → 2014

The density of roads pavement in 1 sq. km	2012	Road density = overall road (pavement) length / municipality territory	Infrastructure	The change of The density of roads pavement sq.1km	No data
Amount of cars for 1000 inhabitants	2014	-		The change of amount of cars for 1000 inhabitants	2004 2014
Tax (hundreds of euro) collection into municipality budget for 1000 inhabitants	2014	-	Enterprenurship	The change of tax (hundreds of euro) collection into municipality budget for 1000 inhabitants (per cent.)	2004 2014
Amount of enterprise for 1000 inhabitants	2014	Amount of enterprise for 1000 inhabitants= amount of enterprise *1000 /municipality population		The change of amount of enterprise for 1000 inhabitants	2004 2014
-	-	-	Political structure	-	-
Net migration	2014	Immigration – emigration for 1000 inhabitant per year	Global communication	The change of net migration intensity	2004 2014

Urbanization level		Per cent of urban population in the whole municipality population	Urbanization	The change of urbanization level	
Peripheral level		-	Territorial hierarchical system	The changes of peripheral level	

* in each group of indicators the indicators were chosen by data availability in Lithuanian regional level and by dependence in that group

Modern social development was evaluated using **geosocial analysis**. Firstly all Lithuanian municipalities were put in alphabetical order, and modern social development evaluation was made by giving a number value to each of unit. Table 3 shows how indicators were evaluated in 6 point system. The table was made using natural **border analysis** by **Jenks optimization method**. Later these evaluations were multiplied by coefficients considering their weight, and the sum could not exceed six points per indicator.

To calculate modern social development in Lithuanian municipalities, calculation formula was created. This formula can be used in global, regional and local level.

$$\text{Modern social development in a territory} = A1 * kA1 * xA1 + B1 * kB1 * xB1 + B2 * kB2 * xB2 + \dots + (Z+1) * k(Z+1) * x(Z+1)$$

A- indicator;

A1 – indicator number;

k – indicators coefficient;

x – sum of values.

Table 3. Modern social development's indicators, criteria and coefficients in geo-social analysis

N r.	Group of indicator s	Indicator	Coeff.	Value					
				1	2	3	4	5	6
A	Social structure	The change of median age of inhabitants	1	9,0<	7,1-9,0	6,1-7,0	4,1-6,0	1,1- 4,0	<1,1
B	Product-ion power	Population change (per cent)	0,5	<-22%	-21,9%- -19%	-18,9%- -15%	-14,9% - -9%	-8,9% - 0%	0,1%<

		The change of amount of registered unemployed for 1000 inhabitants (per cent)	0,5	0,8% <	-0,8% - 0,7%	-2,3% - -0,9%	-3,6% - -2,4%	-6,2% - -3,7%	< - 6,3%
C	Infrastructure	The change of amount of cars for 1000 inhabitants	0,5	50,7% <	34% - 50,6%	22,1% - 33,9%	9,4% - 22%	-5,8% - 9,3%	< -5,9%
D	Enterprise	The change of tax (hundreds of euro) collection into municipality budget for 1000 inhabitants (per cent.)	0,5	< 14,4%	14,5% - 80,4%	80,5% - 93,5%	93,6% - 107,1%	107,2% - 156,6%	156,7% <
		The change of amount of enterprise for 1000 inhabitants	1	<-10%	-9,9% - -2,5%	-2,4% - 0%	0,1% - 15%	15,1% - 25%	25% <
E	Political structure	-	0	-	-	-	-	-	-
* Free democratic elections									
F	Global communication	The change of net migration intensity	0	<-1,0%	-0,9% - -0,7%	-0,6% - 0,4%	-0,3% - 0,1%	0% - 0,4%	0,4% <
				* This indicator shows the change of change process, therefore it makes data error, for this reason it is not valuated.					
G	Urbanization	The change of urbanization level (per cent)	0,5	<-4%	-4% - -1,4%	-1,3% - 0,3%	-0,2% - 0,3%	0,3% - 2%	< 2,0%
				* If urbanization level is over 90 per cent. 6 points are given					
H	Territorial hierarchical system	Peripheral level (by Pociūtė)	1	PP (high peripheral level)	PP (medium peripheral level)	PP (low peripheral level)	CP	PC	CC

				* The actual condition, not the change, as this transformation is especially long-term process
--	--	--	--	--

Limitations of this research applications can be narrowness of territory (might be not useful in extremely small territorial units), period (most of the data groups are available only from the 20th century) and countries development level, which influence reflections of changes (in welfare states this research is valid).

3. FEATURES AND PERSPECTIVES OF MODERN LITHUANIA TERRITORIES DEVELOPMENT

Empiric research displayed modern social development in Lithuania (regional and local level). The analysis gives evidence that the changes in Lithuanian society are not even. There are three strong regional (Vilnius, Kaunas, Klaipėda) cores, one of them – Kaunas – is constantly weakening. Their value of modern social development is from 24,5 to 28. In Kaunas’ second model (pessimistic) projected change is (about +20%) smaller than in Vilnius (about +30%) or in Klaipėda (about +24%). These cores create quazi-periphery around them while supporting it and at the same time using it for own needs. Also there are weaker cores like Šiauliai, Panevėžys and Alytus (modern social development about 20), which are fading away because of the competition from the bigger cores. We can see that modernity is more intensive in quazi-peripheries than in the cores.

Looking at the areas of modern social development in regional level, we can see that the most intensive modern social development is in the cores of Vilnius, Kaunas and Klaipėda, while the less intensive in their quazi-peripheries and the cores like Mažeikiai, Šiauliai, Panevėžys and Alytus. In modern social development the cores are expanding while forming quazi-peripheral territories and living on them. Peripheral zones start to form even in small city municipalities, as Alytus, Visaginas, Druskininkai and Birštonas, though they are recapitalized by the European Union and the government.

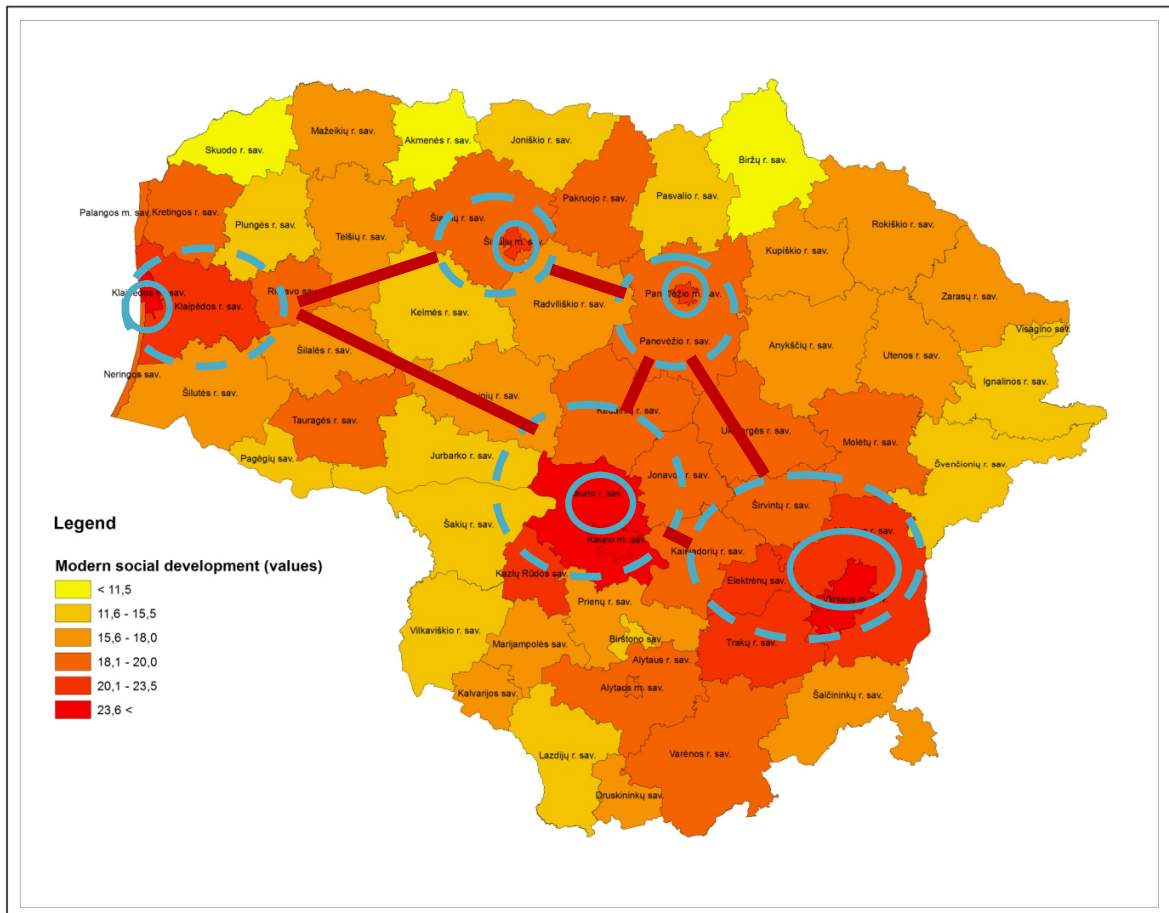

Figure 5. Modern social development in Lithuania (2004-2014)

The periphery is taking place more in border regions of Lithuania. Here modern social development index is about 10-14. In five years prognosis in all forecast models this value will stay stable or even deteriorates. Here modern social development is different from that one from the cores. For example, we can see growing number of cars, while in the cores this number is decreasing, because of the usage of other communication and transport facilities. The changes in peripheries are more initiated by the core (through recapitalization) than the periphery itself. The core tries to support peripheries through regional, economic, social service policies. Regional policy is a huge factor in sustaining periphery alive.

Entrepreneurship becomes one of the feature of modern social development and it takes place whether in the cores or in the quazi-peripheries. Here we can see settling bigger companies and therefore those municipalities are more resistant to economic crisis.

Urbanization prior conviction in these territories is slowly increasing. In the three big cores (Vilnius, Kaunas, Klaipėda) urbanization level is decreasing because of the population movement to suburbs (quazi-peripheries).

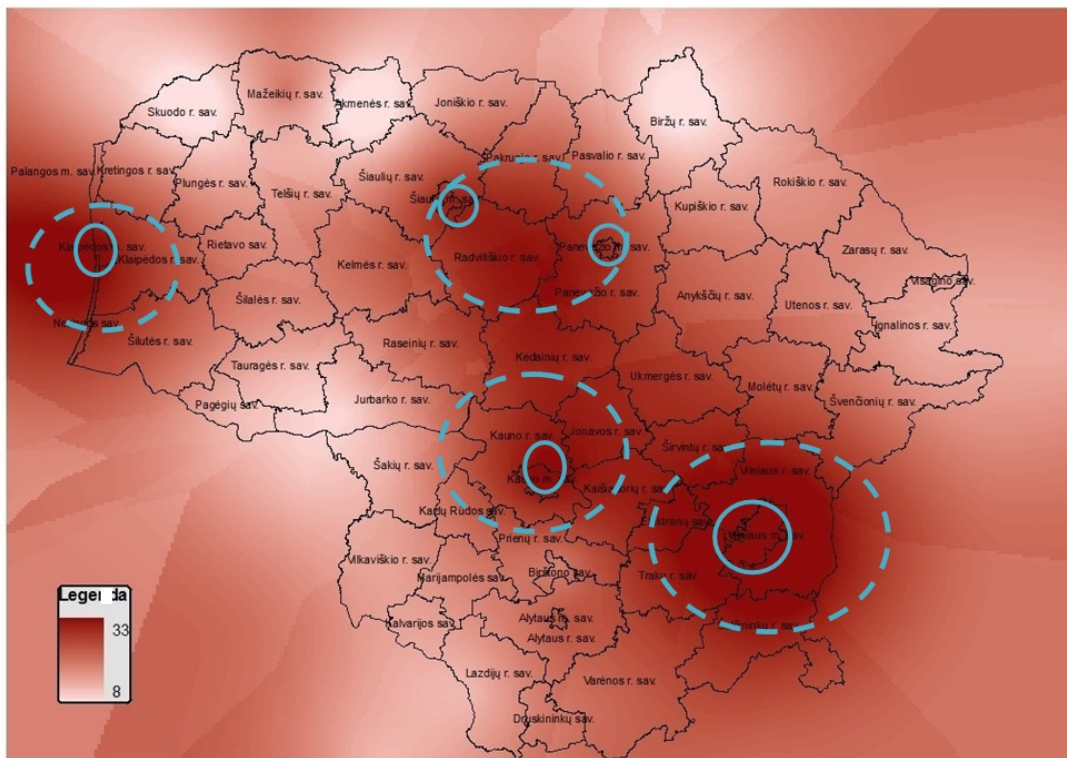

Figure 6. Neutral model of modern social development in Lithuania (2019)

After creating models for modern social development prognosis, three scenarios have been exposed. If we make recapitalization social gap would not grow very fast, though the cores still would grow faster than the periphery. Modern social development happens rapidly, if regional policy of recapitalization is withdrawn. In that case two cores likely to form.

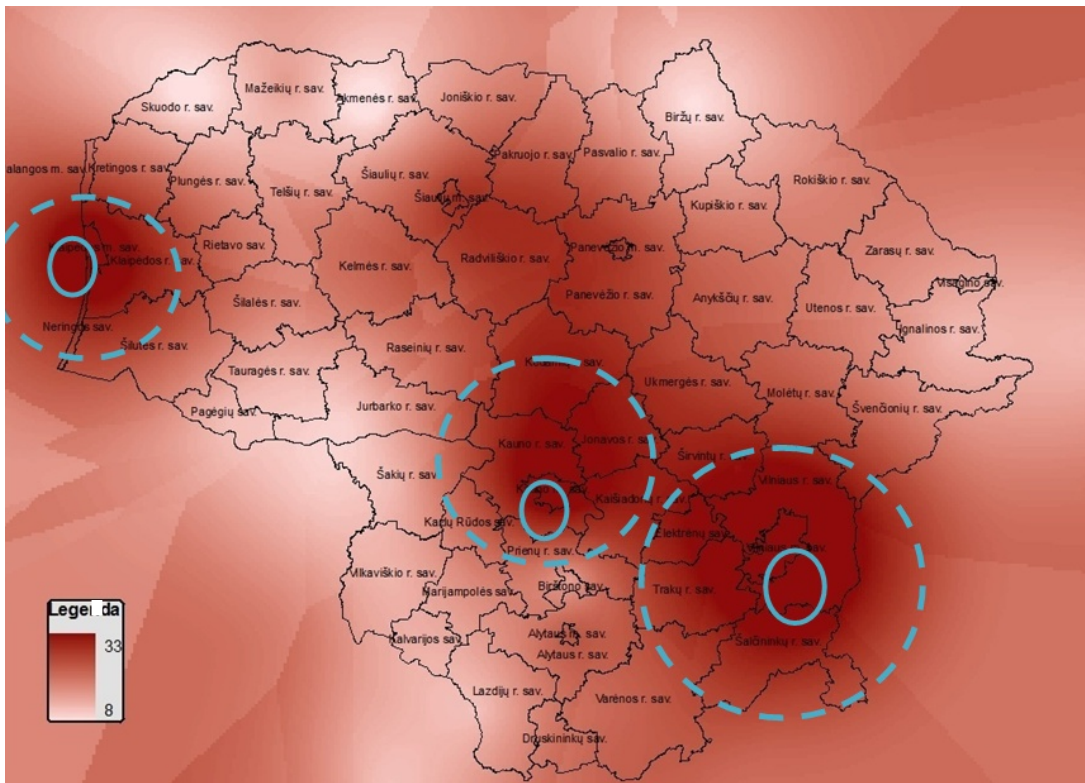

Figure 7. Pessimistic model of modern social development in Lithuania (2019)

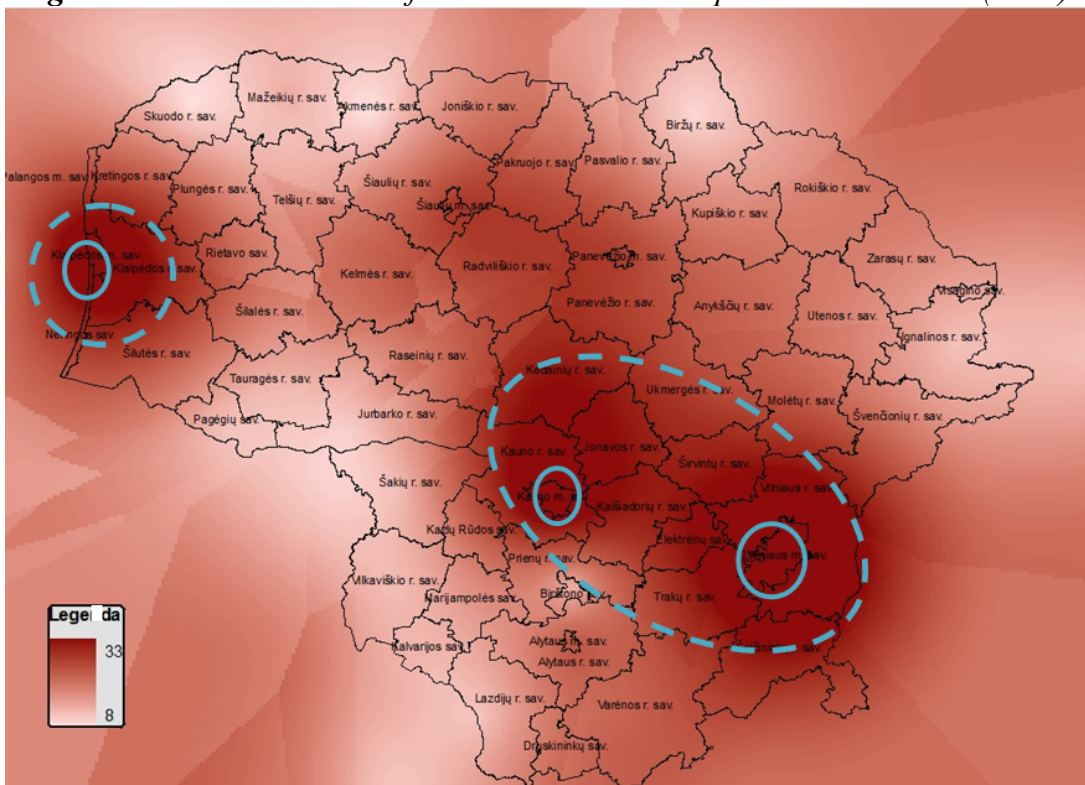

Figure 8. Very pessimistic model of modern social development in Lithuania (2019)

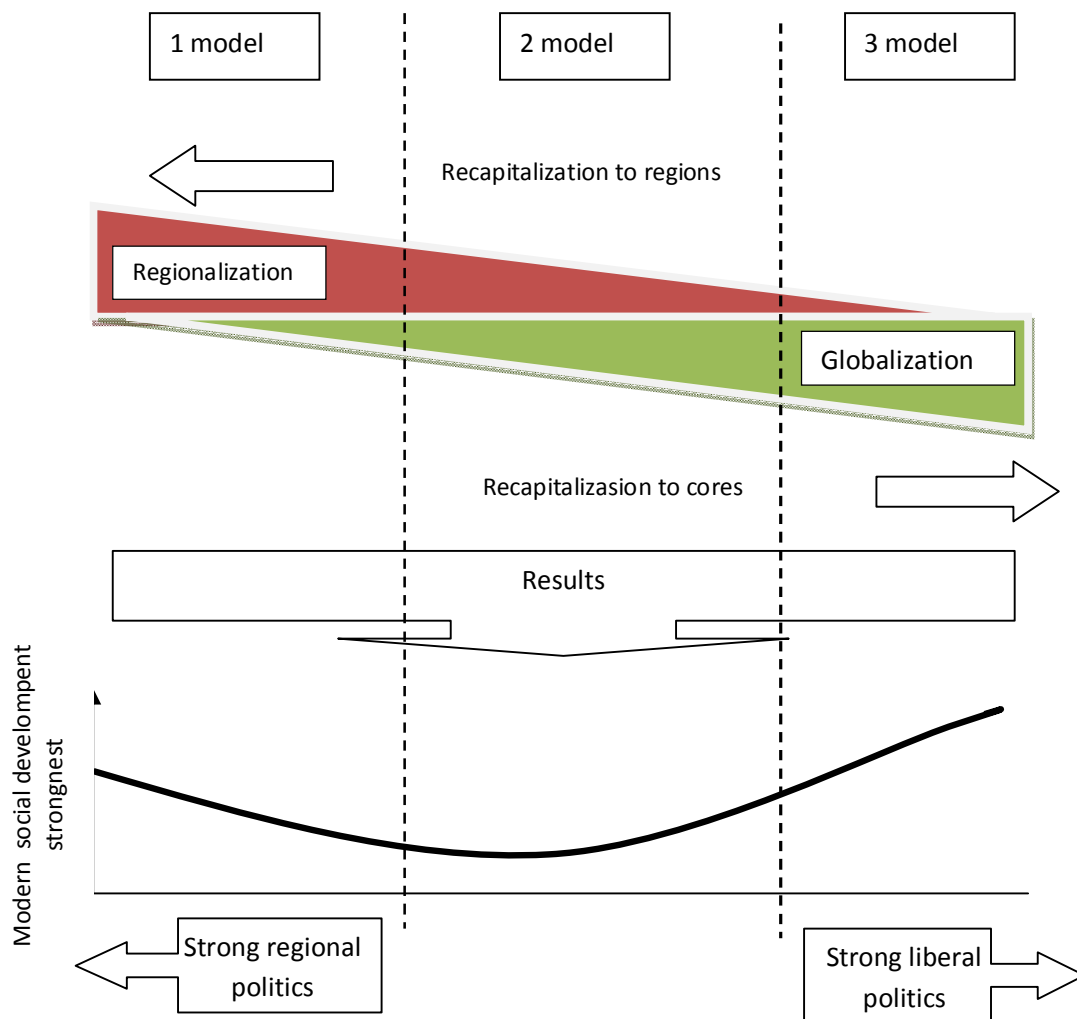

Figure 9. *Stakes of regional policy making*

By making aggressive regional policy and supporting only few cores, is possible to intense modern social development (to reach 39 points value). Though this increase would be at the expense of the peripheries. (7-9 point value). The difference between intensiveness of changes would be around 380 %. This might lead to four times different living conditions.

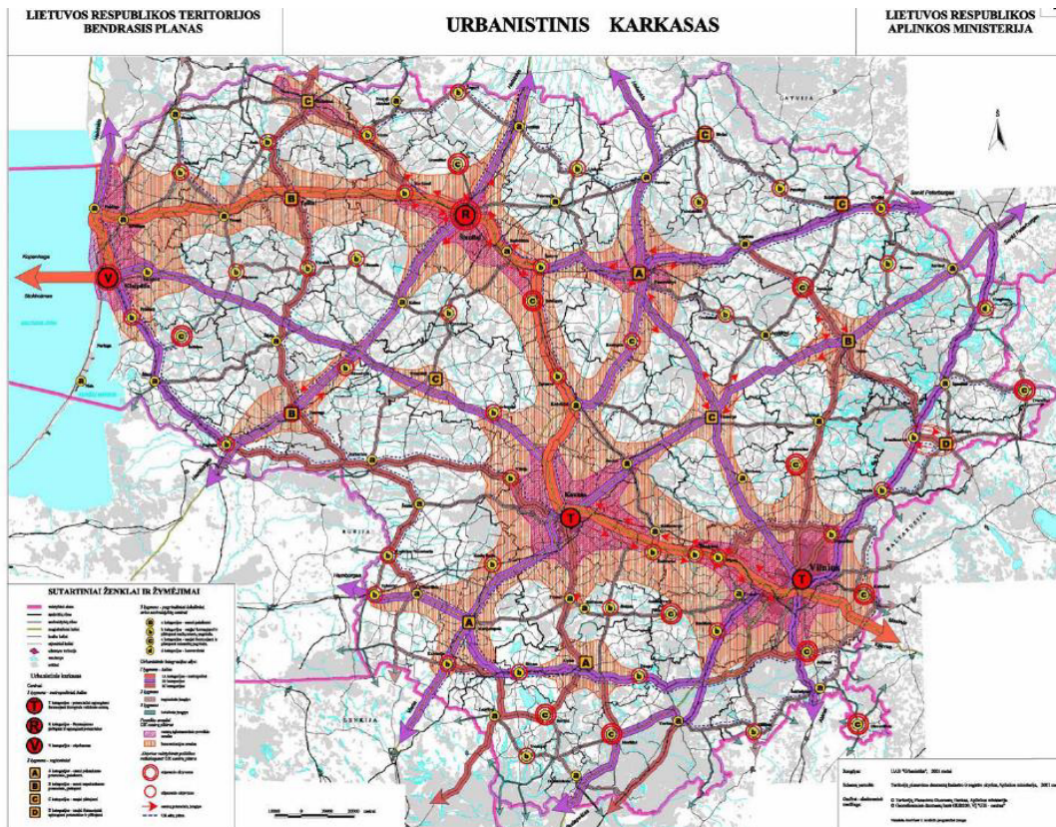

Figure 7. Lithuanian Republic common plan (LR Seimas, 2015)

In summary, theoretical and empiric insights suggest that modern social development is a change. Indicating that change we can bring out eight groups of indicators. In late modernity the influence of production power, political structure and urbanization is decreasing, while enterprise, global communication and territorial hierarchical system have a greater impact.

CONCLUSIONS

1. Modern social development is behaviour tradition change and that change form future. They are diverse and changing depending on the mentioned eight indicator groups (social structure, production power, infrastructure, entrepreneurship, global communication, political structure (democracy), urbanization and territorial hierarchical system).
2. Modern social development reflecting changes have distinguished the core, quazi-periphery and periphery territories system, which shows Wallerstein theory is valid not only in macro level (states/countries), but also in mezo level (municipalities).
3. Theory analysis and empirical research give evidence, that inequality is programmed in different territorial levels and there is uneven exchange between them, like Vilnius core attracts resources from surrounding border municipalities.
4. The big cities of Lithuania theoretically should be like resources accumulators, and periphery territories would have worse indicators, and because of the peripheries being used the situation will get worse and even small cores with lack of resources will decline, and the big cores will grow at the expense of the others.
5. Looking through sustainable development approach it is important to make integral evaluation, where is not only declaration of facts, but also evaluation of process and changes, which reflect modern social development.
6. In I. Wallerstein world system theory modern social development is the most intensive in the global level, and the least intensive in the local level periphery.
7. There are three regional social development cores in Lithuania – Vilnius, Kaunas and Klaipėda. We can see that Šiauliai, Panevėžys and Alytus are weakening as cores. In Lithuanian border regions we find periphery, like Pagėgiai or Skuodas.
8. Evaluating population change we can see, that the biggest population loss was in cities, if we look at absolute numbers. It is related with core expansion to quazi-periphery. Though looking at relative numbers we can see that the biggest loss is in

the rural municipalities. So population change shows tendencies of municipality development.

9. Evaluating the change of average age of population in municipalities we can see, the peripheral society is the most ageing (like in Skuodas and Akmenė municipalities average median age changed 22 per cent). In quazi-peripheries ageing process is the slowest (in Klaipėda, Kaunas and Vilnius district municipalities average median age is stable), because the cores integrate these territories and gives them resources.
10. Modern social development reflections and its type are different in core and periphery municipalities and often it shows unusual changes. For example in the city municipalities we can see suburbanization process, though in periphery (border) municipalities urbanization appears. Also we can see, that there is declining number of private cars in the big cities, and increasing number of cars in peripheries.
11. Modern social development dynamic shows perspectives of different Lithuanian territories. We can see that the cities municipalities are more attractive for economic and social expansion.
12. Expanding core needs a territory for its population and in that way quazi-periphery arises. Quazi-periphery is region supported by the core (by giving resources from periphery and smaller cores) and being used by the core in order to sustain its liveness.
13. Analysis of companies number change in Lithuania in 2004-2014 shows, that despite the economic crisis of 2008, the number of companies had increased about 24 per cent, and in the cities this number had grown to 38 per cent, while in rural territories the growth was barely 6 per cent. Therefore we can assume, that disproportion of production potential had increased among different territorial groups.
14. Urbanization level is inseparable feature of modernity, though in modern social development urbanization level at 90 per cent and above means, that urbanization change becomes negative and it is a start for new step of modern social development – suburbanization.

15. There are three strong regional (Vilnius, Kaunas, Klaipėda) cores, one of them – Kaunas – is constantly weakening. Their value of modern social development is from 24,5 to 28. These cores create quazi-periphery around them while supporting it and at the same time using it for own needs. Also there are weaker cores like Šiauliai, Panevėžys and Alytus (modern social development about 20), which are fading away because of the competition from the bigger cores.
16. In order to prevent peripheral regions to lag it is necessary to recapitalize them. Recapitalization has two options – first is to use its own new resources (natural resources) and therefore to level differences of the change, and the second option is to use resources from the cores (global, regional) by distributing them through regional policy. This second case is called regionalization and the gap between the extreme points of modern social development (periphery-core) does not increase.
17. Modern social development forecast models show the need of active regional policy. There is a choice one of two: whether to refrain from periphery recapitalization (and then let to develop two regional cores), or to recapitalize peripheries and maintain even development in the country and do not let to form a big gap between the regional cores and the smaller ones (more acceptable for sustainable development supporters).
18. Vilnius city core is likely to intensify at the expense of other Lithuanian territories and to form broad surrounding quazi-periphery including Kaunas core. In the peripheries modern social development could even decrease.
19. With a strong regional policy we can assure modern social development expansion in broad territory, while liberal option – supporting only few bigger cores – could lead Lithuania to a very competitive environment, where the Lithuanian cores might be outvalued by global centres. The least effective option would be not to choose any of the given options – neither regional policy, nor liberal policy. If supporting current situation, modern social development would be the slowest of the options.

CURRICULUM VITAE

Name, Surname Simonas Šabanovas
Date and place of birth 1985 November 21, Kaunas
E-mail: simonas.sabanovas@ismugimnazija.lt

Education

Secondary:

2005 Kaunas Maironis University Gymnasium

Higher:

2009 Vilnius University, Bachelor of Geography

2011 Vilnius University, Master of general Geography and Land Management

2011 Vilnius University, Teacher qualification studies.

2012 – 2016 Vilnius University, Sociology doctoral studies.

Jobs activity

2006 - 2011 Centre of Nature Research: Engineer

2008 - 2013 Ugnė Karvelis Gymanasium: Teacher

2011 - 2014 Institute of Lithuanian Language: Specialist

2011 and now Vilnius University: 2011-2015 Specialist, 2014-now lecturer

2013 and now Gymnasium of Lithuanian University of Health Science: Teacher

REFERENCES

1. Amorós J., Felzensztein C., Gimmon E. Entrpreneurship in peripheral versus core regions: lessons from Chile. *Frontiers of Entrepreneurship Research* vol 30, 2012.
2. Anderson, A. R. Paradox in the periphery: an entrepreneurial reconstruction. *Entrepreneurship and regional development*, 2000, vol 12, 91-109.
3. Benneworth, P. In what sense 'regional development?': entrepreneurship, underdevelopment and strong tradition in the periphery. Newcastle University, 2011.
4. Atkinson, A. B. The Contributions of Amartya Sen to Welfare Economics, 1998.
5. Berger, P. L. Facing Up to Modernity: Excursions in Society, Politics and Religion. Penguin Books Ltd, 1979.
6. Boeke J.H. Economics and Economic Policy of Dual Societies, New York: Institute of Pacific Relations, 1953.
7. Braber, den C. The introduction of the capability approach in social work across a neoliberal Europe. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, Volume 22, 2013.

8. Brooks, C.; Manza, J. Do Changing Values Explain the New Politics? A Critical Assessment of the Postmaterialist Thesis. *The Sociological Quarterly*, 1994, Vol. 35, No. 4, pp. 541-570.
9. Browning G., Halcli A., Webster F. Understanding Contemporary Society: Theories of the Present. London: Sage, 2000.
10. Buchholz, S., Hofäcker, D., Mills, M., Blossfeld, H., Kurz, K., Hofmeister, H. Life Courses in the Globalization Process: The Development of Social Inequalities in Modern Societies. *European Sociological Review*, 2009, vol 25(1), 53-71.
11. Castells, M. The Castells reader on cities and social theory. Oxford: Blackwell, 2002.
12. Castells, M. The rise of the network society, Oxford: Blackwells, 1996.
13. Chandler, A. Nationalism and social welfare in the post-Soviet context. *Nationalities Papers*, 2011, Vol. 39, No. 1, January, 55–75.
14. Cooke, P. & Morgan, K. The associational economy, Oxford: Oxford University Press, 1998.
15. Čiegis R., Česonis G. Darnaus vystymosi strateginis planavimas, *Self-Management*, 2004, vol 1, 20-31.
16. Daugirdas V., Burneika D. ir kt. Lietuvos retai apgyvendintos teritorijos. Vilnius: LSTC, 2013.
17. Diener, E. & Lucas, R. Personality, and subjective well-being. In Kahneman, D., Diener, E. & Schwarz, N. (Eds.) Well-being: The foundations of hedonic psychology (pp. 213-229). New York: Russell Sage Foundation, 1999.
18. Escobar, E. Encountering Development: The Making and Unmaking of the Third World New York: Princeton University Press, 2011.
19. Fontes, M. & Coombs, R. Contribution of new technology based firms to the strengthening of technological capabilities in intermediate economies. *Research policy* 2001, vol 30, 79-97.
20. Forgeard, M.; Jayawickreme, E.; Kern, M.; Seligman, M. Doing the right thing: Measuring wellbeing for public policy. *International Journal of Wellbeing*, 2014, 1(1), 79-106.
21. Gasper, D. Subjective and objective well-being in relation to economic inputs: puzzles and responses. Wellbeing in Developing Countries ESRC Research Group working paper, 2004.
22. Geertz C. Local Knowledge– Further Essays in Interpretive Anthropology, Basic book, 2000.
23. Giddens A. Sociologija. Kaunas: UAB „Poligrafija ir informatika“, 2005.
24. Gregersen, B.; Johnson, B. Learning Economies, Innovation Systems and European Integration, *Taylor & Francis Journals*, 1997, vol. 31(5).
25. Grint, K. The Sociology of Work. 3rd edition. Cambridge: Polity Press, 2005.
26. Guillen Royo, M.; Velazco, J. Exploring the relationship between happiness, objective and subjective well-being: Evidence from rural Thailand. *The Capabilities and Happiness Conference 16-18 June 2005*.
27. Guogis, A. Kai kurie socialiniai-politiniai gerovės valstybių kūrimo Europoje ir Lietuvoje aspektai. *Filosofija. Sociologija*. 2014. T. 25. Nr. 2, p. 71–79.

28. Harris J. Migration, Unemployment and Development: A Two-Sector Analysis. *American Economic Review*, 60 (1), 1970.
29. Hassink, R. 'Regional innovation policy: case studies from the Ruhr Area, Baden-Württemberg and the North East of England' Netherlands Geographical Studies, Utrecht: Utrecht University Press, 1992.
30. Hawkins, D.; Weis, J. The social development model. Cambridge: Cambridge university press, 1996.
31. Heathwood, C. Subjective Theories of Well-Being in B. Eggleston and D. Miller (eds.). *The Cambridge Companion to Utilitarianism*. Cambridge University Press, p. 199–219, 2014.
32. Hetcher, M. Nationalism and Rationality, *Journal of World-Systems Research*, Vol. XI, Number 2, Summer/Fall 2000.
33. Hirvilammi, T.; Helne, T. Changing Paradigms: A Sketch for Sustainable Wellbeing and Ecosocial Policy. *Sustainability*, 6, 2014.
34. Inglehart, R.. Culture shift in advanced industrial society. Princeton (N.J.): Princeton University Press, 1990.
35. Ivković, A.; Mijoč, J. Measuring Objective Well-Being and Sustainable Development Management. *Journal of Knowledge Management, Economics and Information Technology*. Vol. IV, Issue 2, April 2014.
36. Jakaitis J.. Miesto erdvinio formavimo dalyvių diskursas šiuolaikinės demokratijos sąlygomis. Vilnius: Technika, 2013.
37. Juškevičius P. Gyvenimo kokybė ir darni plėtra urbanistikoje, *Urbanistika ir architektūra*, XXIX (4), 2005.
38. Jokubaitis, A.; Norkus Z. Socialinės gerovės koncepcijos ir pilietybės renta kaip viešosios politikos orientyrai. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 2006.
39. Juškevičius P., Burinskienė M. ir kt. . Urbanistika: procesai, problemos, planavimas, plėtra. Vilnius: Technika, 2013.
40. Lee E. , Wang J. Statistical methods for survival data analysis, Oklahoma, 2003.
41. Lyotard, J. The Postmodern Condition. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1985.
42. Lietuvos Respublikos Seimas (2002). Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano. IX-1154. <http://www3.lrs.lt/>
43. Lietuvos nekilnojamojo turto plėtros asociacija. Demografinis tyrimas. <http://lntpa.lt/>, 2015.
44. Lietuvos vyriausioji rinkimų komisija. 2015 savivaldybių tarybų rinkimai. <http://www.2013.vrk.lt/>, 2015.
45. Lithuanian statistics department. Rodiklių duomenų bazė, <http://osp.stat.gov.lt/>, 2015.
46. Lithuanian statistics department. Gyventojai pagal išsilavinimą ir kalbų mokėjimą, <https://osp.stat.gov.lt/>, 2013.
47. Mänttari-van der Kuip M... Work-Related Well-Being among Finnish Frontline Social Workers in an Age of Austerity. Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2015.
48. Morkevičius, V.; Norkus, Z. Kokybinė lyginamoji ryškiųjų aibių analizė. Lietuvos HCM duomenų archyvas (LiDA). Kaunas, 2011.

49. McCatty M. The Process of Rural-Urban Migration in Developing Countries. Ottawa, 2004.
50. Marshall G. A Dictionary of Sociology. Oxford University Press, 1998.
51. Martin, W. Still Partners and Still Dissident After All These Years? *Journal of World-Systems Research*, Vol. XI, Number 2, Summer/Fall 2000.
52. Mason, C. Spatial variations in enterprise: the geography of new firm formation in R. Burrows (ed.) *Deciphering the enterprise culture: entrepreneurship, petty capitalism and the restructuring of Britain*, London: Routledge, 1991.
53. Norkus, Z. Kokia demokratija? Koks kapitalizmas? Pokomunistinė transformacija Lietuvoje lyginamosios istorinės sociologijos požiūriu. Vilnius: VU, 2008.
54. Norkus, Z. Du nepriklausomybės dvidešimtmečiai. Kapitalizmas, klasės ir demokratija Pirmojoje ir Antrojoje Lietuvos Respublikoje lyginamosios istorinės sociologijos požiūriu. Aukso žuvys, Vilnius, 2014.
55. Oželienė D., Drejeris, R. Įmonių darnios plėtros vertinimo metodinio potencialo analizė, *Verklas XXI amžiuje*, 7 (2), 189-198, 2015.
56. Palme O. Employment and Welfare. The 1984 Jerry Wurf Memorial Lecture. The Labor and Worklife Program Harvard Law School. P.12, 1984.
57. Piore, M. J., Sabel, C. F. The Second Industrial Divide, New York: Basic Books, 1984.
58. Pociūtė, G. Periferingumo teritorinė raiška Lietuvoje (daktaro disertacija).
59. Gamtos tyrimų centras, Vilnius, 2014.
60. Ragin, C. Formal Methods of Qualitative Analysis. *Sociological Methods and Research* 23 (1), 1994
61. Rawls, J. A Theory of Justice. Cambridge : Harvard University Press, 2003.
62. Ritzer, G.; Yagatich, W. Contemporary Sociological Theory, College Park: University of Maryland, 2012.
63. Rodriguez-Pose A., Tselios V. Toward Inclusive Growth: Is There Regional Convergence in Social Welfare? *International Regional Science Review*, 2015, Vol. 38(1) 30-60.
64. Ruškus, J. Designing Strategies for Employment and Social Reintegration of Former Convicts. *Socialiniai mokslai*, 3 (61), 2008.
65. Sen, A. *Choice, welfare and measurement*. Cambridge [Mass.]; London: Harvard University Press, 1999.
66. Smith, C.; Clay, M. Measuring Subjective and Objective Well-being: analyses from Five marine Commercial Fisheries. *Human Organization*, Vol. 69, No. 2, 2010.
67. Van Stel, A., Suddle, K. The impact of new firm formation on regional development in the Netherlands. *Small Business Economics*, 2008, vol 30(1), 31-47.
68. Stanton E.A. The Human Development Index: A History. Global Development and Environment Institute Tufts University, 2007.
69. Staniškis J., Kriaučionienė M. Darni plėtra, Kaunas: Technologija, 2008.
70. Serageldin I. Sustainability and the wealth of nations, First Steps in an Ongoing Journey. Washington, DC: World Bank, 1996.
71. United Nations. Human Development Report 2015. <http://report.hdr.undp.org/>, 2015.
72. United Nations. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, <http://www.un-documents.net/>, 2016.

73. U.S. Department of Justice (Office of Justice Programs), Mapping Crime: Principle and Practice, <https://www.ncjrs.gov/html/nij/mapping/>, 1999.
74. Vanagas J. Nuo urvinio būsto iki šiuolaikinio megalopolio. Vilnius:Technika, 2012.
75. Verkulevičiūtė D. . Gyvenimo lygio teritoriniai skirtumai Lietuvoje pagal socialinius ekonominius rodiklius. Daktaro disertacija, Vilnius: VU, 2009.
76. Vyšniūna A. Architektūra ir urbanistika. Sampratų ir žanrų pinklėse., *Academiae Artium Vilnensis*, Vol. 71, 25-46, 2013.
77. Wallerstein, I. The Essential Wallerstein; New York N.Y. : The New Press, 2000.
78. Vanagas J., Metropolizacijos procesai ES teritorinio planavimo doktrinoje ir Lietuvoje, *Town Planning & Architecture* Vol. 31 (4), p169-177, 2007.
79. Washington S., Karlaftis M., Mannering F., Statistical and econometric methods for transportation data analysis, London, CRC press, 2010.
80. White, F., Stallones, L., Last, JM. Global Public Health: Ecological Foundations. Oxford University Press, 2013.
81. World Bank. GINI index (World Bank estimate), <http://data.worldbank.org/>, 2015.
82. Wood, P. Innovation and the growth of business consultancy: Parallel but associated trends? *Consultancy and Innovation: The Business Service Revolution in Europe*, 2002, vol 10, 17-34.

Santrauka

Paskutiniai du dešimtmečiai yra išskirtiniai, nes pasaulis pasiekė proveržį žmogaus socialinėje raidoje. Žmonės gyvena ilgiau, turi galimybę gauti švaraus gėlo vandens, daugiau vaikų gali eiti į mokyklas, daugelis žmonių gali pasinaudoti elementariais buitinais patogumais (Human Development Report, 2015). Šiuolaikiniame moksle tampa svarbu suprasti socialinę raidą ne tik šiais elementariais požymiais, bet labiau išsivysčiusių valstybių visuomenes nagrinėti platesniu požiūriu. Svarbu praplėsti elementų pasirinkimą, kurie naudojami apibūdinti ir fiksuoti kaitą, kuri vyksta Lietuvoje, nes Lietuvos statistikos departamentas pateikia faktinius situacijos rodiklius, bet ne jų kompleksus ar išvestinius kaitos rodiklius.

Visuomenėje vyksta nuolatiniai kaitos procesai, kurie performuoja visuomenės sistemas. Socialinė raida – tai procesai, kurie formuoja naujas žmogaus pasirinkimo galimybes (Hawkins, Weis, 1996). Socialinė raida atspindi visuomenės pažangą ir galimybę patenkinti individų poreikius. Lietuvoje, kurioje plėtojama socialinės gerovės infrastruktūra, formuojasi nauja socialinė struktūra. Modernistinės idėjos formuoja kitą požiūrį į naujus darinius, kurie transformuoja mūsų visuomenes (Giddens, 2005).

Aktualumas. Modernios socialinės raidos klausimas Lietuvoje aktualus, nes besikeičiame pasaulyje, svarbu suprasti, kiek pokyčiai Lietuvoje atitinka Europos ir kitose išsivysčiusiose šalyse vykstančius procesus, o kiek jie yra specifiniai ar kardinaliai priešingi. Atsakymas į šiuos klausimus leidžia suvokti Lietuvos visuomenės raidos perspektyvas ir numatyti galimus mechanizmus situacijos keitimui. Ypač svarbūs yra socialiniai, aplinkos ir ekonomikos indikatoriai (Castells, 2002). Pavyzdžiui, socialiniai indikatoriai gali būti panaudoti kaip modernios visuomenės atspindžiai ir formuoti vis didėjančią įtaką valstybės valdyme (Merkys, Brazienė, Kondrotaitė, 2008). Taikant regioninę politiką valstybėje būtina atsižvelgti į šiuos faktorius.

2002 m. priimtame Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane atsispindi poreikis reguliuoti socialinių, ekonominių objektų ir reiškinių diferenciaciją skirtingose teritorijose (Lietuvos Respublikos Seimas, 2002). Juk nelygybė skirtinguose aspektuose sukelia demografines, socialines, ekonomines problemas, kurios sumažina

galimybes asmenims, gyvenantiems kai kuriose Lietuvos vietovėse. Taigi kuriant naująjį Lietuvos Respublikos teritorijos bendrąjį planą svarbu taikyti šiame darbe nustatytas išvalgas apie skirtingą socialinę kaitą, kad nebūtų didinama atskirtis visuomenėje.

Šis darbas svarbus, nes jame nagrinėjama ne tik socialinė kaita, bet ir prognozuojama ateitis skirtingose Lietuvos teritorijose. Čia svarbu pasirinkti tinkamas priemones bei atsižvelgti į darbo rezultatus, kurie suteiks galimybę spręsti atskirties klausimus teritorijose.

Nelygybė užprogramuota pasaulio socialinėje ir ekonominėje sistemoje (The World Bank, 2015). I. Wallerstein teigia, kad joje egzistuoja trijų lygių valstybės, kurios tarpusavyje palaiko ryšius, kurie formuoja nelygybę. Tai pirmiausia metropolijos, kolonijos ir kvazivalstybės (Wallerstein, 2000). Šie santykiai pastebimi šiuolaikiniame pasaulyje ne tik tarp valstybių, bet ir kituose teritoriniuose lygiuose bei ne tik situacijos pagrandime, bet ir pokyčiuose šiuolaikiniame pasaulyje.

Modernistinės idėjos formuoja naują požiūrį į naujus darinius, kurie transformuoja mūsų visuomenes (Giddens, 2005), todėl jos yra kelias į pokyčių nagrinėjimą ir ateities ekstrapoliaciją (Beck, 1995). Tai suponuoja ir šiame darbe suformuotus **ginamuosius teiginius**.

- 1. Moderni socialinė raida – tai elgesio tradicijų kaita sukeliant pokyčius, kurie formuoja ateitį ir yra įvairialypiai bei keičiasi priklausomai nuo jų lemiančių aštuonių indikatorių grupių;*
- 2. Lietuvos visuomenėje vykstantys šiuolaikinės kaitos netolygumai nustatomi apsibrėžus ir vertinant modernios socialinės raidos indikatorius (socialinė struktūra, gamybinės jėgos, infrastruktūra, verslumas, globalios komunikacijos, politinės struktūros (demokratijos), urbanizacija ir teritorinės hierarchinės sistemos).*
- 3. I. Wallerstein pasaulio sistemų teorija tinka paaiškinti objektyviosios socialinės gerovės ir socialinės raidos pokyčius ne tik globaliu mastu, bet ir regioninių bei lokaliu;*

4. *Lietuvoje susiformavę trys pagrindiniai branduoliai - Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos su supančiosiomis kvaziperiferijomis, o didžiausia iš jų yra Vilniaus, apimanti Širvintų raj., Vilniaus raj., Trakų raj., Šalčininkų raj., Elektrėnų savivaldybes, kuri sutraukia resursus iš pasienio regionų bei nykstančių branduolių kaip Panevėžio ir Šiaulių.*
5. *Modernios socialinės raidos prognostiniai modeliai atspindi didėjančių atskirtį tarp periferinių, kvaziperiferinių ir branduolių teritorijų Lietuvoje.*
6. *Pastebima Lietuvos ekonominiam potencialui pavojinga tendencija, kai modernios socialinės raidos lėtėjimas yra nulemtas intensyvaus socialinių ir ekonominių rodiklių reikšmių prastėjimu (pvz. gyventojų skaičiaus mažėjimo) savivaldybėse, labiausia su vyraujančia kaimo gyventojų struktūra, todėl ekonominėms krizėms atsparesnės savivaldybės su vyraujančia miestų gyventojų struktūra.*

Toks požiūris ir visuomenėje vykstantys pokyčiai lėmė šio darbo tyrimo objektą. Tad daktaro disertacijos tyrimo **objektas** – socialinė raida, jos kismo charakteristikos (rodikliai, matavimo galimybės) bei pokyčiai Lietuvos teritorijose.

Darbo **tikslas** – nustatyti šiuolaikinės socialinės raidos požymius ir jų pagrindu įvertinti atitinkamus pokyčius Lietuvos teritorijose bei parengti galimų pokyčių modelius. Tyrimo tikslui pasiekti keliami **uždaviniai**:

1. Atlikus informacijos šaltinių sisteminimą apibūdinti modernios socialinės raidos sampratą;
2. Naudojant skirtingų teorinių prieigų socialinės raidos apibūdinimus išgryninti modernią socialinę raidą charakterizuojančius požymius ir jų matavimų rodiklius.
3. Analizuoti socialinę gerovę teritoriniame pjūvyje aiškinančias teorijas ir susintetinti modernios socialinės raidos netolygumo teritorijoje modelį;
4. Naudojantis statistikos duomenimis apibrėžti socialinę gerovę atspindinčių rodiklių faktines reikšmes Lietuvos savivaldybėse bei apibendrinti jų pokyčius, kurie charakterizuoja modernią socialinę raidą Lietuvos savivaldybėse;

5. Sukurti galimų socialinės raidos pokyčių Lietuvos savivaldybėse modelius, kurie atspindėtų šių teritorijų raidą (matematinį ir kartografinį metodų pagalba).

Tyrimo naujumas. Šis tyrimas skirtas įvertinti laikotarpį nuo 2004 m. iki 2014 m. ir prognozuoti iki 2019 m. Tai laikotarpis, kai Lietuva yra Europos Sąjungoje, taip pat šiuo laikotarpiu buvo įvykusi pasaulio ekonomikos krizė. Teigiami poslinkiai ir atsparumas neigiamiems sukuria galimybę vertinti Lietuvos savivaldybės socialinės gerovės kontekste.

2. Wallerstein'o teorinė pasaulio sistemų raidos prieiga pritaikyta vienos atskiros šalies socialinės raidos pokyčių vertinimui.
3. Parengta ir pagrįsta rodiklių, charakterizuojančių šalies socialinę raidą, sistema, kuri gali būti panaudojama situacijos analizei bei atitinkamų pokyčių prognozavimui
4. Atlikta modernios socialinės raidos analizė atskirų Lietuvos teritorijų (savivaldybių) lygmenyje, kurios duomenys (taikant regresinę ir kartografinę analizę) panaudoti sukuriant socialinės raidos pokyčių modelį.

Tyrimo originalumas. Šiame darbe bus taikomi sociologijos, geografijos, ekonomikos, politikos mokslų tyrimų metodai. Pagrindiniai tyrimo metodai yra duomenų rinkimo, dokumentų analizės, aprašomosios statistinės analizės, antrinės statistinės ir šaltinių analizės, matematinio modeliavimo, duomenų regresinės analizės ir kartografiniai metodai. Visus juos apjungia loginiai – analitiniai metodai. Šie metodai suteikia galimybę pažvelgti į pokyčius sistemiškai. Toks požiūris akcentuojamas modernistinėse teorijose (Castells, 2002; Grint, 2005) ir yra taikomas šiame tyrime.

1. Šioje daktaro disertacijoje I. Wallerstein Pasaulio sistemų teorija pritaikyta ne valstybių lygmeniu, bet vertinant įvairius indikatorius administracinių (mezo) vienetų lygmenyje Lietuvos pavyzdžiu. Daroma prielaida, kad santykius tarp šalių charakterizuojantys procesai yra būdingi ir procesams atskirų šalių viduje. Ji patikrinama vertinant atitinkamų rodiklių, charakterizuojančių socialinę raidą, pokyčius.
2. Parengto modernios socialinės raidos prognostinio modelio pagalba, įvertinti atitinkami pokyčiai Lietuvos savivaldybėse. Pritaikyti Arcgis programų paketo procesų ir objektų modelių kūrimo įrankiai, kurie taiko duomenų regresinę analizę

teritorijoje. Šie naudojami įvairiems mokslo tyrimams pasaulyje. Tai leidžia suprasti pokyčius šiose teritorijose ir iš anksto taikyti priemones, kurios leistų sumažinti neigiamus poslinkius.

Praktinė nauda. Galime peržvelgti trimis punktais. Pirmiausia, pozityvistiniu požiūriu. Taip pat išryškėja komprehensyvus požiūris, nes šiame darbe svarbus dėmesys skiriamas net smulkiausioms detalėms teritoriniame pjūvyje ir analizuojamos jų priežastys. Disertacinis darbas yra naudingas Lietuvos institucijoms, nes jame pateikiami netradiciniai argumentai socialinių rodiklių aiškinime. Tai atspindi utilitarinis požiūris.

Darbo struktūra. Šiame darbe yra trys pagrindiniai skyriai. Pirmiausia apibrėžiama šiuolaikinės socialinės raidos samprata ir jos vertinimas ir aiškinimas teritoriniame pjūvyje. Jame yra 6 poskyriai, kuriuose nagrinėjamos teorinės išvalgos, bei apibendrinimas.

Antras skyrius – tai teritorijų socialinės raidos vertinimo ir prognozavimo metodika, kurioje aprašoma tyrimo eiga ir jo etapai. Taip pat apibrėžiami naudoti metodai. Aprašoma geosocialinė analizė, kuri vėliau taikoma empiriniame tyrime.

Trečiajame skyriuje atsispindi empirinis tyrimas, kuriame aprašomi ir atvaizduojami socialiniai pokyčiai Lietuvos administraciniuose vienetuose, bei pateikiami prognostiniai modeliai. Duomenys analizuojami, apibendrinami ir pateikiami tekstu ir grafiškai.

Publikacijos ir veikla. Disertacijos tyrimų medžiaga paskelbta *dviejuose* straipsniuose, kurie publikuoti recenzuojamuose Lietuvos mokslo leidiniuose FILOSOFIJA. SOCIOLOGIJA (Gruževskis B., Šabanovas S. (2015) Modernios socialinės raidos samprata socialinės gerovės kontekste, *Filosofija. Sociologija*, Vol.26, Nr. 4 pp. 267–276.) ir TILTAS Į ATEITĮ (Šabanovas S. (2014). Ūkio subjektų skaičiaus raidos dinamikos atspindžiai besikeičiančioje Lietuvos visuomenėje, *Tiltas į ateitį*, Vol .6, Nr. 1, pp. 164-168.). Dalyvauta *keturiose* Lietuvos sociologų konferencijose ir *vienoje* tarptautinėje. Taip pat dalyvauta University of Eastern Finland organizuotoje vasaros mokykloje (Kuopio, Suomija), kurioje parašytas ir pristatytas straipsnis.

Taip pat darbo autorius yra kitų dešimties tarptautinių ir Lietuvos mokslinių straipsnių autorius (tarp jų ir indeksuojamu ISI Web of Knowledge). Pavyzdžiui, kai kurie straipsniai susiję su disertacijos darbu. Juose išbandyta pokyčių ir priklausomybių modeliavimo sistema, kuri pagrįsta Arcgis geografinių, matematinių ir kartografinių sistemų naudojimu.

Pateikiamos kitų publikacijų sąrašas, kuris atspindi autoriaus indėlį į skirtingus mokslinius tyrimus, kuriuose panaudojami įvairūs metodai ar įžvalgos, kurios atsispindi ir disertacijoje.

1. Mačiulytė, J., Veteikis, D., Šabanovas, S. Recomposition of rural space in Lithuania since the restoration of independenc. *Acta Scientiarum Polonorum. Administratio Locorum*, 2012, Vol. 11, no. 3. p. 167-183. ISSN 1644-0749
2. Šatrauskaitė S., Šabanovas S. Kauno benamių teritorinės sklaidos socialiniai aspektai. *Tiltas į ateitį*. 2012, Nr. 1(5) p. 86-89. ISSN 1822-7260, Nr. 1(5) p. 86-89
3. Šabanovas S., Šimkutė A. Lietuvos ir Slovėnijos partinių sistemų ypatybės Vidurio Rytų Europos kontekste. *Tiltas į ateitį*, 2012, Nr. 1(6), p. 513-517. ISSN 1822-7260
4. Veteikis, D., Šabanovas, S., Jankauskaitė, M. Landscape structure changes on the coastal plain of Lithuania during 1998–2009. *Baltica*, 2011, Vol. 24(2), p. 107-116 (ISI Web of Science)
5. Šatrauskaitė S., Šabanovas S. Kompiuterinių mokomųjų programų naudojimas Lietuvoje: X mokyklos atvejis. Tarpdisciplininis diskursas socialiniuose moksluose-3 : Socialinių mokslų doktorantų ir jaunųjų mokslininkų konferencija : straipsnių rinkinys (Kauno technologijos universitetas, 2011 m. spalio 21 d.). p. 75-80
6. Jankauskaitė M., Šabanovas S., Veteikis D. Žemės naudmenų struktūros pokyčiai Lietuvos pajūryje. Jūros ir krantų tyrimai 2010 konferencijos medžiaga, p. 291-295

Išvados.

1. Moderni socialinė raida – tai elgesio tradicijų kaita sukeliant pokyčius, kurie formuoja ateitį ir yra įvairialypiai bei keičiasi priklausomai nuo jų lemiančių aštuonių indikatorių grupių (socialinės struktūros, gamybinės jėgos, infrastruktūros, verslumo, globalios komunikacijos, politinės struktūros (demokratijos), urbanizacijos ir teritorinės hierarchinės sistemos).
2. Įvertinus modernią socialinę raidą atspindinčius pokyčius (pagal aštuonias indikatorių grupes) išryškėjo branduolių, kvaziperiferinių ir periferinių teritorijų sistema, kuri parodo I. Wallerstein teorijos veikimą ne tik valstybių (makro lygiu), bet ir savivaldybių lygmeniu (mezo lygmuo), bei paaiškina netolygumus tarp skirtingų Lietuvos vietovių.
3. Atlikta teorinė šaltinių analizė bei empiriniai tyrimai patvirtina teiginį, kad nelygybė užprogramuota skirtinguose teritoriniuose lygiuose ir tarp jų vyksta nelygūs mainai (srautai nukreipti į branduolius), kaip Vilniaus miesto branduolys sutraukia daugelį resursų iš šalia esančių pasienio savivaldybių.
4. Didieji Lietuvos miestai teoriškai turėtų ypač išryškėti kaip resursų akumuliantai, o periferijos dalių rodikliai turėtų būti blogi, o dėl to, kad periferijos ir toliau išnaudojamos – situacija tik blogės ir net nedideli branduoliai dėl resursų trūkumo turėtų pradėti nykti, o didieji stambėti ir kilti kitų sąskaita.
5. Tvarioje plėtroje svarbu taikyti integralų vertinimą, kuriame būtų svarbu ne tik fakto konstatavimas, bet ir proceso – pokyčių vertinimas, kuris atspindi modernią socialinę raidą.
6. I. Wallerstein Pasaulio sistemų teorijos rėmuose vertinant modernios socialinės raidos pasireiškimo erdves galime teigti, kad ji vyksta intensyviausiai globaliajame lygyje, o silpniausiai lokalinio lygio periferijoje.
7. Lietuvoje yra susformavę trys regioniniai modernios socialinės raidos branduoliai – Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, bei susilpnėję ir nykstantys Šiaulių, Panevėžio ir

Alytaus branduoliai, o Lietuvos pasienio zonose susiformavusi periferija, kaip Pagėgių savivaldybė ar Skuodo savivaldybė.

8. Vertinant gyventojų skaičiaus pokyčius pastebime, kad absoliučiais skaičiais daugiausiai gyventojų prarado miestai (tai sietina su branduolio plėtimusi į kvaziperiferiją, kaip pavyzdys Klaipėdos m. ir Klaipėdos raj. savivaldybės ar Kauno m. ir Kauno rajono savivaldybės,), bet vertinant santykinai – praradimai didžiausi savivaldybėse su vyraujančia kaimo struktūra ir todėl gyventojų skaičiaus kaita atspindi savivaldybės vystymosi tendencijas.
9. Analizuojant vidutinio gyventojų amžiaus kaitą savivaldybėse galime pastebėti, kad periferijose visuomenė sensta greičiausiai (pvz. Skuodo, Akmenės savivaldybėse medianinis amžiaus vidurkis pasikeitė virš 22 proc.), o kvaziperiferijose senėjimo procesai lėčiau (Klaipėdos Kauno, Vilniaus rajonų savivaldybėse medianinis amžiaus vidurkis beveik nekinta), nes branduoliai integruoja šias teritorijas ir suteikia resursų joms gyvuoti.
10. Modernios socialinės raidos atspindžiai ir pobūdis yra skirtingas tarp branduolių ir periferijos savivaldybių ir atsispindi neįprastais pokyčiais: pavyzdžiui didžiųjų miestų savivaldybėse vyksta suburbanizacijos procesai į supančiąją kvaziperiferiją, o periferinėse (pasienio) savivaldybėse – urbanizacija, o taip pat privačių automobilių skaičiaus mažėjimas didžiuosiuose miestuose, o periferinėse zonose – privačių automobilių skaičiaus daugėjimo procesas.
11. Modernios socialinės raidos dinamika gali būti vertinama kaip atskirų teritorijų raidos perspektyvų barometras, kuriame išryškėjo, kad didžiųjų Lietuvos miestų savivaldybės patrauklesnės ekonominei ir socialinei plėtrai (verslo kūrimui, gyvenimui) negu mažesniųjų miestų savivaldybės ar periferinės savivaldybės, kuriose vyrauja neintensyvūs pokyčiai.
12. Plečiantis branduoliui, jam prireikia ir teritorijos kaip branduolio gyventojams gyvenamosios vietos ir formuojasi nepilnavertiškas darinys – kvaziperiferija, kuri yra branduolio visąlaik palaikomi regionai (teikiant resursus iš periferijos ir

mažesniųjų branduolių), kurie panaudojami branduolio gyvybingumui palaikyti bei sudaro simbiozę su jais (plečiantis branduoliui ji taip pat didėja).

- 13.** Apibendrinant atliktą įmonių skaičiaus raidos dinamiką Lietuvoje 2004-2014 m. galima pažymėti, jog nežiūrint 2008 m. ekonominės krizės, bendras įmonių skaičius išaugo virš 24 proc, o didžiųjų miestų grupėje įmonių skaičius per analizuojamą laikotarpį išaugo 38 proc., kai rajonuose su dominuojančia kaimo gyventojų struktūra (35 savivaldybės) tik 6 proc. Ir todėl galime daryti išvadą, jog gamybinio potencialo disproporcija tarp atskirų teritorijų grupių dar labiau padidėjo.
- 14.** Urbanizacijos lygis yra neatsiejamas modernumo požymis, bet modernioje socialinėje raidoje pasiekus 90 procentų ir daugiau lygį pastebima, kad urbanizacijos pokytis tokiose savivaldybėse tampa neigiamas ir prasideda kitas modernios socialinės raidos etapas – suburbanizacija.
- 15.** Išsiskiria trys stiprūs regionai (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos branduoliai), iš kurių vienas (Kauno) visuose modeliuose po truputėlį silpnėja, o modernios socialinės raidos rodiklis yra nuo 24,5 iki 28 balų, aplinkui jie formuoja kvaziperiferiją, kurią jie išlaiko ir tuo pačiu išnaudoja (aktyviai naudoja branduolio funkcijoms palaikyti, kai trūksta resursų), kurioje modernumo lygis yra mažesnis ir siekia apie 23 balus bei susiformuoja silpnesni branduoliai, tokie kaip Šiaulių, Panevėžio ir Alytaus (moderni socialinė raida apie 20 balų), kurie yra nykstantys, nes juos nukonkuruoja didesnieji.
- 16.** Norint pristabdyti periferinių zonų atsilikimą reikia jas rekapitalizuoti, o tai galima vykdyti dvejais būdais – pirmasis naudojant vietinius naujus resursus (pirmiausia gamtos) ir sulyginti pokyčių skirtumus (paskatinti juos), o antrasis – kai iš branduolių (globalių, regioninių) imami resursai ir perskirstomi aktyviai vykdant regioninę politiką, o tokiu atveju – tai vykdoma regionalizacija ir šiame modelyje atskirtis tarp kraštinių taškų pagal modernią socialinę raidą (periferija-branduolys) nepadidėja.

- 17.** Sukūrus modernios socialinės raidos prognostinius modelius išryškėja poreikis taikyti aktyvią regioninę politiką, kurioje turi būti pasirinktas vienas iš variantų: nerekapitalizuoti periferijų ir leisti vystytis dviems regioniniams branduoliams, kuriems kyla grėsmė dėl konkurencijos regioniniame ir globaliniame teritoriniame lygyje arba antrasis variantas, kuris labiau priimtinas tvarios plėtros koncepcijos šalininkams – rekaptilaizuoti periferijas, kad būtų išlaikytas tolygus šalies vystymąsis, neleidžiant susiformuoti didelei atskirčiai tarp kelių stiprių regioninių branduolių bei kitų mažesnių branduolių.
- 18.** Vilniaus miesto branduolys turėtų stiprėti kitų Lietuvos teritorijų sąskaita bei suformuoti plačią supančiąją kvaziperiferiją, kuri įtrauktų ir Kauno branduolį, o periferijose moderni socialinė raida gali net sulėtėti.
- 19.** Vykdamt stiprią regioninę politiką, galima pasiekti modernios socialinės raidos vystymąsi plačioje teritorijoje, o pasirinkus liberalių vertybių vedamą III variantą, kai vystomi tik keli didieji branduoliai, Lietuvoje patektume į labai konkurencingą aplinką, kurioje Lietuvos branduolius gali nukonkuruoti globalūs centrai, o pats netinkamiausias pasirinkimas yra nepasirinkti nieko ir netaikyti nei regioninės politikos, nei liberalios politikos vystant branduolius bei tęsti esamą situaciją, kurioje moderni socialinė raida būtų lėčiausia.

GYVENIMO APRAŠYMAS (CV)

Vardas Pavardė **Simonas Šabanovas**
Gimimo data 1985-11-21
El. pašto adresas sabanovas@gmail.com

Išsilavinimas

Vidurinis: 2005 m. Kauno Maironio gimnazija;

Auštasis: 2009 m. Vilniaus Universitetas, geografijos bakalauras;

2011 m. Vilniaus Universitetas, Bendrosios geografijos ir kraštotvarkos magistras;

2011 m. Vilniaus Universitetas, Pedagogikos studijos.

2012 – 2016 m. Vilniaus Universitetas, sociologijos doktorantūros studijos.

Darbinė veikla

Nuo 2006 iki 2011 Gamtos tyrimų centras: inžinierius

Nuo 2008 iki 2013 Ugnės Karvelis gimnazija: mokytojas

Nuo 2011 iki 2014 Lietuvių kalbos institutas: specialistas

Nuo 2011 iki dabar Vilniaus Universitetas: 2011-2015 specialistas, 2014-dabar dėstytojas

Nuo 2013 iki dabar Lietuvos sveikatos mokslų universiteto gimnazija: mokytojas